

Nincs mit irigyelnünk a világtól

Életek és sorsok
Észak-Koreában

BARBARA
DEMICK

세상에 부럼없어

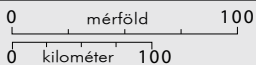
BARBARA
DEMICK

Nincs mit irigyelnünk a világtól

Életek és sorsok
Észak-Koreában

*Nicholasnak,
Gladysnek
és Eugene-nek.*

ÉSZAK-KOREA

OROSZ-
ORSZÁG

KÍNA

ÉSZAK-KOREA

Japán-tenger
(Keleti-tenger)

**Koreai-
öböl**

DEMARKÁCIÓS VONAL
ÉS DEMILITARIZÁLT ÖVEZET

Sárga-tenger

DÉL-KOREA

A szerző előszava

2001 -BEN KÖLTÖZTEM SZÖULBA a *Los Angeles Times* tudósítójaként. Mindkét Korea a tevékenységi körömhöz tartozott, viszont abban az időben rendkívül nehéz volt egy amerikai újságíró számára Észak-Koreába látogatni. Még amikor sikerült is bejutnom az országba, azt vettem észre, hogy riportot készíteni szinte lehetetlenség, ugyanis a nyugati újságírók mellé „kísérőket” rendeltek ki, akiknek az volt a feladatuk, hogy biztosítsák, nem fordul elő semmiféle engedély nélküli kommunikáció a lakossággal, valamint a látogatók tartják magukat az emlékműveket érintő, gondosan kiválasztott útvonalhoz. Sajnos a hatóságok nem engedtek meg semmiféle kapcsolatot az egyszerű emberekkel. A fényképeken és a televízióban az észak-koreaiak úgy jelentek meg, mint valami automaták, akik díszlépésben masíroznak a katonai felvonulásokon, vagy éppen tömeges tornagyakorlatokat mutatnak be vezetőik tiszteletére. Miközben ezeket a fényképeket nézegettem, próbáltam kitalálni, hogy vajon mi rejtőzhet ezek mögött a kifejezéstelen arcok mögött.

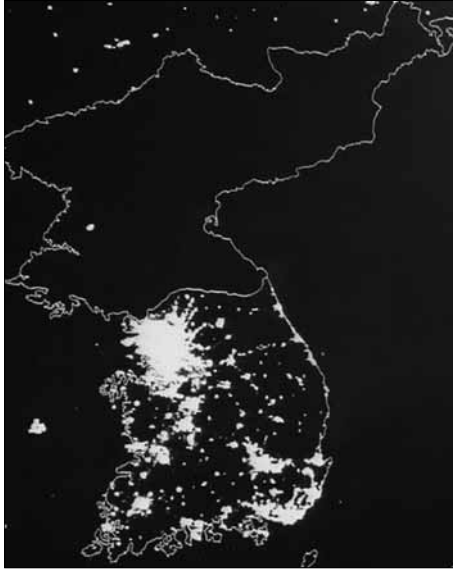
Dél-Koreában kezdtem el beszélgetni északi disszidensekkel, akik Kínába vagy Dél-Koreába menekültek, és lassan kezdett kirajzolódni előttem, hogy valójában milyen is lehet az élet a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban. Írtam egy cikksorozatot a *Los Angeles Times*nak, amelynek fókuszában egy, az ország legészakibb részén fekvő város, Cshongdzsin hajdani lakói álltak, ugyanis úgy gondoltam, könnyebben össze tudom vetni a kapott információkat, ha egy meghatározott területről érkező emberekkel beszélek. Olyan helyet akartam választani, amely távol van az észak-koreai kormány által a

külföldi látogatóknak szánt szépen rendben tartott látnivalóktól – még ha a választás azt is eredményezi, hogy írással tiltott területre lépek. Cshongdzsin Észak-Korea harmadik legnagyobb városa, egyike azoknak a térségeknek, amelyeket az 1990-es évek közepén leginkább sújtott az éhínség, és mostanáig a külföldiek elől szinte teljesen el volt zárva. Örülök, hogy volt szerencsém találkozni annyi csodálatos cshongdzsini emberrel, akik amellet, hogy számomra is könnyen érthető módon tudták kifejezni magukat, szabadidejükkel is nagylelkűen bántak. Ez volt az eredeti cikksorozat, melyből később a jelen könyv született.

Hétévnyi, észak-koreaiakkal folytatott beszélgetés az alapja ennek a könyvnek. Mindössze néhány nevet változtattam meg, annak érdekében, hogy megvédjem azokat, akik még mindig ott élnek, valamint a párbeszédet olyan beszámolóik alapján írtam, ahol egy vagy több ember személyesen jelen volt. Arra törekedtem, hogy a nekem mesélt történeteket összevessem azokkal az eseményekkel, amelyeket hivatalosan is közöltek, és azoknak a helyeknek a leírásánál, melyeket személyesen nem látogathattam meg, menekültek beszámolóira, fényképekre és videofelvételekre támaszkodtam. Mivel annyi minden létezik Észak-Koreában, ami továbbra is hozzáférhetetlen, könnyelműség lenne kijelenteni, hogy mindent sikerült pontosan lejegyeznem. Abban reménykedem, hogy egy szép napon majd megnyílik Észak-Korea, és személyesen is lehetőségünk lesz megismerni mindazt, ami ott történt.

I. fejezet

SÖTÉTBEN FOGTUK EGYMÁS KEZÉT

Éjszakai műholdfelvétel Észak- és Dél-Koreáról

HA RÁNÉZÜNK a Távol-Keletről készült éjszakai műholdképre, egy nagy fekete foltot láthatunk, ahol érdekes módon hiányzik bármiféle fény. Ez a sötét terület a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság.

E mellett a titokzatos sötét folt mellett Dél-Korea, Japán és most már Kína is meglehetősen pazar fényben ragyog. Még több száz mérföld magasságból nézve is kis fehér pontokként jelennek meg a hirdetőablák, autófényszórók és utcai lámpák fényei, az étteremláncok neonreklámjai, jelezve, hogy az emberek huszonegyedik századi

energiafogyasztókként élük mindennapjaikat. És mindezeknek a közepén egy hatalmas fekete folt látható, mely majdnem akkora, mint Anglia. Érthetetlen, hogy egy 23 milliós nemzet országa hogyan tűnhet olyan lakatlannak, mint az óceán. Észak-Korea egyszerűen olyan, mintha ott sem lenne.

Észak-Korea az 1990-es évek elején sötétedett el teljesen. A Szovjetunió felbomlásával egy időben, mely mindig is olcsó olajjal támogatta régi kommunista szövetségését, Észak-Korea roskadozó, addig sem túl hatékony gazdasága összeomlott. Az erőművek berozsdásodtak. A fények kialudtak. Az éhező emberek felmásztak a villanypóznákra, és leszedték a rézvezetékeket, hogy elcseréljék azokat élelemre. Alkonyat idején a vidék fokozatosan elszürkül, és a zömök kis házakat elnyeli az éjszaka. Teljes falvak tűnnek el a félhomályban. Még a külföldiek számára kirakatnak szánt főváros, Phenjan egyes részein is barangolhatunk úgy a főbb utcákon az éjszaka közepén, hogy nem lehet látni az utca két oldalán álló épületeket.

Ha egy kívülről rátekinthet erre az úrra, ami a mai Észak-Korea, azokra a távoli afrikai vagy délkelet-ázsiai falvakra gondol, ahova még nem ért el a villamos energia. Viszont Észak-Korea nem egy fejletlen ország: egyszerűen csak kihullott a fejlett világból. Bárki láthatja, milyen volt egykoron, s mi az, ami elveszett, a bizonyítékok ott láthatók az észak-koreai országutak mentén – a tönkrement elektromos hálózat csónka kábelei, melyek valamikor behálózták az egész országot.

A középkorú és idősebb észak-koreaiak még emlékeznek, amikor több villamos energiával (és egyébként élelemmel is) rendelkeztek, mint az Amerika-barát dél-koreai rokonaik, és ez talán kárpótolja őket azért a méltatlan helyzetért, hogy most sötétben kell élniük. Még az 1990-es években az Egyesült Államok felajánlotta segítségét az energiagondok enyhítésére, azzal a feltétellel, hogy Észak-Korea felhagy nukleáris fegyverkezési programjával, viszont ez a meg egyezés zátonyra futott, amikor a Bush-kormányzat azzal vádolta meg Észak-Koreát, hogy megszegte ígéreteit. Az észak-koreaiak

keserűen panaszkodnak a sötétség miatt, amit szintén az amerikai szankciók eredményének tulajdonítanak. Nem tudnak olvasni esténként. Nem tudnak tévét nézni. – Áram nélkül nincsen kultúránk – közölte egyszer vádlón egy nyers modorú észak-koreai biztonsági őr.

De a sötétségnek is megvannak a maga előnyei. Főleg ha valaki tizenéves, és olyasvalakivel szeretne járni, akivel nem láthatják együtt.

Amikor a felnőttek elmennek lefeküdni, ez télen néha akár este 7 óra is lehet, elég könnyű kisurranni a házból. A sötétség ad egy bizonyos mértékű magánéleti szabadságot, amihez egyébként legalább olyan nehéz hozzájutni Észak-Koreában, mint magához a villamos energiához. A láthatatlanság köpenyébe burkolózva azt csinálhat az ember, amit akar, miközben nem kell aggódnia a szülők, szomszédok és a titkosrendőrség kíváncsi tekintete miatt.

Sok észak-koreaival találkoztam, akik arról beszéltek, hogy mennyire megtanulták szeretni a sötétséget, de engem egy tizenéves lánynak és barátjának a története fogott meg a leginkább. A lány tizenkét éves volt, amikor találkozott egy szomszéd városból származó, nála három évvel idősebb fiúval. Családja alacsony származásúnak számított az Észak-Koreában kialakult, a lakosság ellenőrzését is szolgáló szövevényes társadalmi rendszerben. Ha nyilvánosan együtt látják őket, az akár a fiú karrierkilátásait is lerombolhatta volna, amellet, hogy csorbítja a lány erkölcsi jó hírét. Találkozásaik így csupán hosszú sétákra korlátozódtak a sötétben. Különben nem is nagyon lehetett volna egyebet csinálni: amikor az 1990-es évek elején kapcsolatuk kezdett komolyra fordulni, az áramhiány miatt már egyetlen étterem vagy mozi sem működött.

Mindig vacsora után találkoztak. A lány tanácsára a fiú nem a bejárati ajtón kopogott, hogy megkíméljék magukat nővérei, öccse vagy a szemfüles szomszédok kérdéseitől, akikkel együtt összezsúfolva éltek egy hosszú, keskeny épületben, melynek hátsó udvarán volt a közös mellékhelyiség mind a tizenkét család számára. A házakat az utcától fehér fal választotta el, amely épp csak szemmagasságig ért. A fiú talált egy helyet a fal mögött, ahol senki nem

vehette észre őt, amikor estefelé lassan bealkonyult. A zaj, amit a szomszédok mosogatás vagy az illemhelyhasználat közben csaptak, elnyomta lépteinek nesztét. Néha két vagy három órát is várnia kellett a lányra. Nem igazán számított. Észak-Koreában lassúbb az élet ritmusa. Senkinek sincs karórája.

A lány megjelent, amint ki tudta magát menteni a családi kötelességeik alól. Ahogy kilépett az ajtón és belepillantott a sötétségbe, bár eleinte még nem láthatta, mégis egyértelműen érezte a fiú jelenlétét. Nem sokat foglalkozott azzal, hogy kisminkelje magát – sötétben minnek is lenne rá szüksége? Néha egyszerűen csak az iskolai egyenruháját vette fel: visszafogott, térd alá érő tengerkék színű szoknyát, fehér blúzt és piros csokornyakkendőt; minden ruhadarab ugyanabból a könnyen gyűrődő műszálas anyagból készült. Elég fiatal volt még ahhoz, hogy ne aggodalmaskodjon a megjelenése miatt.

Eleinte csendben sétáltak egymás mellett, aztán fokozatosan sutogássá, majd a megszokott beszélgetés szintjére erősödött hangjuk, ahogy egyre távolabb kerültek a falutól, és beleolvadtak az éjszakába. Karnyújtásnyi távolságot tartottak egymástól, míg egészen biztosak nem lehettek abban, hogy senki nem pillantja meg őket.

A település után az út közvetlenül az egykoron népszerű termál-fürdőhöz tartozó, fás-bokros kerten át vezetett. 54 °C-os termálvize régen nagy vonzerővel bírt a tömött buszokkal érkező kínaiak számára, akik ízületi gyulladásukat vagy cukorbetegségüket szerették itt kezeltetni, a történet idején azonban a fürdő többnyire már nem üzemelt. A bejáratot egy kőből készült kerítéssel körülvett, tükörsima felszínű, négyszögletes tavacska díszítette. A kerten át vezető ösvényeket japán juharfák és fenyőfák szegélyezték, valamint a lány személyes kedvencei közé tartozó páfrányfenyők, ősszel lehullajtva tökéletes legyezőre emlékeztető, finom mintájú, mustársárga leveleiket. A környező hegyekben az emberek tűzifát keresve megtizedelték az erdőket, a meleg vizes forrás melletti fák viszont annyira szépek voltak, hogy a helyiek tiszteletben tartották és megkímélték őket.

A kertet egyébként nem gondozta senki. A fákat nem metszették, a kőpadok szétrepedeztek, a járdakövek foghíjasak voltak. Ahhoz képest, hogy az ország korábban szebb napokat is látott, a 90-es évek közepére Észak-Koreában minden elromlott, széttöredezett, működésképtelenné vált. Így éjjel viszont talán nem voltak olyan szembe-tűnőek ezek a tökéletlenségek. A borongós hangulatot árasztó, fűvel körülnőtt forró vizes medence szinte világított, ahogy visszatükrözte a fölötte elterülő égboltot.

Nagy élményt jelent felnézni az éjszakai égre Észak-Koreában. Valószínűleg egész Északkelet-Ázsiában itt csillog a legfényesebben az égbolt, ugyanis ez az egyetlen hely, amely mentes a kontinens többi részét beszennyező koromtól, szén-monoxidtól vagy a Góbi sivatag homokjától. Régebben a légszennyezésből az észak-koreai gyárak is kivették részüket, ennek azonban mára vége. Semmiféle mesterséges világítás nem versenyezhet az égen kirajzolódó csillagok fényével.

Ahogy a fiatal pár az éjszakában sétált, lépéseik felkavarták a páfrányfenyők lehullott leveleit. Hogy miről beszélgettek? A családjukról, az osztálytársakról, a könyvekről, amelyeket épp olvastak – bármi is volt a téma, végtelenül magával ragadta őket. Amikor évekkal később a lányt életének legboldogabb emlékeiről kérdeztem, ő azokról az éjszakákról mesélt.

Ez olyasvalami, amit a műholdfelvételek nem képesek megjeleníteni. A Virginia állambeli Langley-ben lévő CIA-központban, vagy egy egyetem Kelet-Ázsia tanszékén Észak-Koreát általában külső szemlélőként próbálják meg elemezni, és eszükbe sem jut arra gondolni, hogy ebben a feketeségben, ebben a sivár, sötét országban, ahol milliók haltak éhen, a szerelem ugyanúgy lehetséges.

AMIKOR ELŐSZÖR TALÁLKOZTAM EZZEL A LÁNNYAL, és kértem tőle interjút egy észak-koreai menekültekről szóló cikkhez, Mi Ran (hívjuk így a történet kedvéért) már harmincegy éves volt, és hat éve szökött át Dél-Koreába.

2004-ben kineveztek a *Los Angeles Times* szöuli irodavezetőjének. A tevékenységem lefedte az egész Koreai-félszigetet. Dél-Korea könnyű eset volt. Ez volt a tizenharmadik legnagyobb gazdasági hatalom a világon, egy kicsit néha éretlen, de azért fejlődő demokrácia, és itt működött Ázsia egyik legagresszívebb sajtótestülete. A kormányzati tisztviselők megadták a riportereknek saját mobiltelefonszámukat, és azt sem bánták, ha munkaidőn kívül is keresik őket. Észak-Korea éppen a másik véglet volt. Észak-Korea külfölddel folytatott kapcsolata leginkább azokra a hosszadalmas tirádákra korlátozódott, amelyeket a Koreai Központi Hírügynökség adott ki, amelyet az „imperialista jenki kutyák” ellen intézett képtelen és fellengzős megnyilvánulásai miatt csak a „Nagy Rágalmazó”-ként emlegettek. Az Egyesült Államok Dél-Korea oldalán harcolt a hidegháború első komoly fegyveres összecsapásának számító 1950 és 1953 közötti koreai háborúban, melynek következményeként mind a mai napig negyvenezer fős amerikai haderő állomásozik az országban. Észak-Korea számára ez olyan, mintha a háború sohasem fejeződött volna be, a gyűlölet máig nyers és eleven.

Amerikai állampolgárokat csak néha engedtek be az országba, újságírókat pedig csak nagyon ritkán. Amikor végül 2005-ben sikerült a phenjani utazáshoz vízumot szereznem, jómagamat és egyik kollégámat végigvezettek a Kim Dzsong Il és apja, a néhai Kim Ir Szen tiszteletére emelt műemlékeket felvonultató útvonalon, úgy, hogy közben folyamatosan két szikár, sötét öltönyös férfi kísért minket, akik mindketten a Pak vezetéknevet viselték. (Észak-Koreában elővigyázatosságból mindig két „kísérőt” rendelnek ki a külföldi látogatók mellé, hogy egymást is figyeljék, és így egyiküket se lehessen megvesztegetni.) A kísérők nyelvezetére ugyanaz a modoros szóhasználat volt jellemző, mint a hivatalos hírszolgálatokéra. („Hála nagy vezetőnknek, Kim Dzsong Ilnek” – a kifejezés szokatlan rendszerességgel hangzott el beszélgetésünk közben.) Mialatt velünk beszéltek, ritkán tartották a szemkontaktust, és én folyamatosan azon gondolkodtam, hogy vajon ők tényleg elhiszik-e azt, amit

mondanak. Mi lehet az, amit valójában gondolnak? Tényleg annyira szeretik a vezetőjüket, mint amennyire hangoztatják? Van elég enivalójuk, hogy jóllakjanak? Mit csinálnak, amikor munka után hazamennek? Milyen lehet egy olyan rendszerben élni, amelynél nincs elnyomóbb a földkerekségen?

Egyértelműen éreztem, hogy ha válaszokat szeretnék kapni a kérdéseimre, akkor azokat nem Észak-Korea határain belül fogom megtalálni. Olyan emberekkel kell beszélmem, akik már elhagyták az országot – vagyis menekültekkel.

2004-ben Mi Ran Szuvonban élt, egy Szöultól harminc kilométerre délre fekvő, csillogó és nyüzsgő városban. Ez a város ad otthont a Samsung Electronicsnak, és egy sor olyan gyárnak, melyeknek a termékei zavarba ejtenék a legtöbb észak-koreait, ha azonosítania kellene őket – számítógép-monitor, CD-ROM, digitális televízió, pendrive. (Egy gyakran hivatkozott statisztika szerint a két Korea közötti gazdasági különbség legalább négyszer akkora, mint amekkora Kelet- és Nyugat-Németország között állt fenn az 1990-es egyesítés idején.) A várost kavargó színek és hangok harsány forgataga jellemzi, zajos és zsúfolt hely. Csakúgy, mint a többi dél-koreai város esetében, a városképet itt is rideg betontömbök és rikító feliratok váltakozása határozza meg. A túlszúfolt belvárost Dunkin Donut és Pizza Hut gyorséttermek, illetve ezek koreai megfelelői tarkítják, melyek után kilométereken át toronyházak következnek. A mellékutcákban egymást érik az Eros Motel, Love-Inn Park és hasonló elnevezésű, a szobákat néhány órára kínáló love hotelek. Az óriási közlekedési dugó szinte teljesen megszokott a városban, amint az emberek a több ezer Hyundai gépkocsival – a gazdasági csoda újabb vívmányával – megpróbálnak eljutni otthonukból a bevásárlóközpontokhoz. Mivel a városi közlekedést a folyamatos dugó jellemzi, Szöulból inkább a harmincperces vonatutat választottam, aztán taxiba szállva araszoltam a kevés csendes hely egyike felé, a tizennyolcadik századi erőddel szemközti, rostos sült marhahátszint is kínáló étterembe.

Nem sikerült rögtön kiszúrnom Mi Rant, ugyanis külsőre meglehetősen különbözött azoktól az észak-koreaiaktól, akikkel addig találkoztam. Dél-Koreában addigra már hatezer észak-koreai menekült élt, és rendszerint jól észrevehetőek voltak a beilleszkedési nehézségeket tükröző jelek – például a túl rövid szoknya, vagy az új ruhákon rajtahagyott árcédulák –, Mi Rant viszont nem lehetett megkülönböztetni a többi dél-koreaitól. Elegáns barna pulóvert és hozzá feszes nadrágot viselt. Ahogy megláttam, azt az érzést keltette bennem (és természetesen erről is, mint később sok egyébről, kiderült, hogy tévedés), mintha öltözködése inkább csak felvett póz lenne. A haját hátrasimítva viselte, és hátul csillogó kövekkel kirakott hajcsattal fogta össze. Tökéletes megjelenésén épp csak az állán lévő néhány pattanás, és a dereka táján megfigyelhető kis súlyfelesleg rontott valamelyest, köszönhetően annak, hogy három hónapos terhes volt. Egy évvel korábban ment feleségül egy – a hadsereg-nél civil alkalmazottként dolgozó – dél-koreai férfihoz, és most első gyermeküket várták.

Hogy minél többet megtudjak az észak-koreai oktatási rendszerről, megkértem Mi Rant, hogy ebédeljünk együtt. A disszidálás előtti években óvónőként dolgozott egy bányászvárosban. Dél-Koreában a tanári diplomája megszerzésén fáradozott. Komoly beszélgetés volt, időnként ijesztő. Az étel ott maradt az asztalunkon, amikor elmondta, milyen érzés volt látni, ahogy az öt- és hatéves gyerekek éhen haltak. Miközben a gyerekek folyamatosan az éhhalál küszöbén álltak, azt várták el tőle, hogy azt tanítsa, mennyire szerencsés dolog észak-koreainak születni. Úgy tekintettek Kim Ir Szenre, aki a félévsziget második világháborút követő szétválásától 1994-es haláláig állt az ország élén, mint egy istenre, fiára és utódjára, Kim Dzsong Ilre pedig, mint egy Krisztushoz hasonló figurára, vagyis isten fiára. Mi Ran addigra az észak-koreai agymosás kíméletlen bírálójává vált.

Egy-két óra hasonló témájú beszélgetés után olyan témára terelődött a szó, amit egyesek tipikus női csevegésnek neveznének. Volt

Mi Ranban valamiféle higgadtság és nyíltság, ami lehetővé tette, hogy sokkal személyesebb kérdéseket is feltehessek neki. Hogyan szoktak szórakozni az észak-koreaiak? Volt egyáltalán boldog pillanat az életében, amíg Észak-Koreában élt? Volt-e kedvese?

– Vicces, hogy ezt kérdezed – válaszolta. – Az egyik éjjel róla álmodtam.

Elmondása szerint magas és ügyes fiú volt, akinek a homlokába lógott kócos haja. Miután a lány kijutott Észak-Koreából, örömmel látta, hogy van egy Ju Dzsun Szang nevű tinisztár, aki megszólalásig hasonlít volt barátjára (emiatt használom a Dzsun Szang álnevet a fiú megnevezésére). Ráadásul okos is volt, egy leendő tudós, aki a legjobb egyetemek egyikén tanult Phenjanban. Ez volt az egyik ok, amiért nem láthatták őket nyilvánosan együtt.

Észak-Koreában nincsenek love hotelek. Az alkalmi kapcsolatokat ellenzik. Ennek ellenére óvatosan megpróbáltam kideríteni, hogy meddig jutottak el viszonyukban.

Mi Ran nevetett.

– Három évig tartott, míg megfogtuk egymás kezét. Még hat az első csókig – mondta. – Soha nem is álmodhattam arról, hogy több is lehetne. Amikor elhagytam Észak-Koreát, huszonhat éves voltam és tanár, de semmit nem tudtam arról, hogy a nők hogyan esnek teherbe.

Mi Ran elismerte, hogy gyakran gondol első szerelmére, és bűntudat gyötri amiatt, ahogy elhagyta barátját. Dzsun Szang volt a legjobb barátja, olyasvalaki, akivel bizalmasan megosztotta álmait és családjának titkait. De ennek ellenére élete legnagyobb titkát nem tárta fel előtte. Nem mondta el neki, hogy mennyire ellenszenvesnek találja Észak-Koreát, mennyire nem hisz abban a propagandában, amit az iskolában tanít. És – legfőképp – sohasem mondta el, hogy családja a szökésen töri a fejét. Mindezt nem azért, mert nem bízott benne, hanem mert Észak-Koreában egyszerűen nem lehet elég óvatosnak lenni. Ha elmondja valakinek, és az is elmondja valakinek... nos, soha nem lehetett tudni – besűgők mindenütt voltak.

Szomszédok szomszédokat jelentettek fel, barátok barátokat, szerelmesek párjukat súgták be. Ha a titkosrendőrségen valaki tudomást szerzett volna a terveikről, szinte biztos, hogy az egész családot munkatáborba vitték volna a hegyekbe.

– Ezt nem kockáztathattam – mondta nekem. – Még csak el sem köszönhettem.

Az első találkozásunkat követően Mi Rannal gyakran beszélgettünk Dzsun Szangról. Boldog házasságban élő nő volt, és amikor második alkalommal láttam, már anyuka is, mégis amikor szóba került a fiú neve, beszéde felgyorsult, arca kipirosodott. Úgy éreztem, hálás volt nekem, hogy felhoztam a témát, mert talán nem volt senki más, akivel erről beszélhetett volna.

– Mi történt vele? – kérdeztem.

Megvonta a vállát. Ötven évvel a koreai háború befejezése után még mindig nem volt megfelelő kapcsolattartási lehetőség Észak- és Dél-Korea között. Egyébként ebben a tekintetben nincs még egy ehhez hasonló hely a világon, sem az egykori Kelet- és Nyugat-Németországban, sem pedig más államban. Nincs telefonvonal, sem postai összeköttetés, sem e-mailezési lehetőség Észak és Dél között.

Mi Rannak is sok megválaszolatlan kérdése maradt. Vajon megnősült? Gondol-e még rá? Utálja őt, amiért búcsú nélkül elhagyta? Nem gondolja-e vajon azt, hogy Mi Ran elárulta a szülőföldjét, amikor disszidált?

– Valahogy azt gondolom, hogy megérti. De tényleg nincs semmi lehetőségem arra, hogy megbizonyosodjam felőle – válaszolta.

MI RAN ÉS DZSUN SZANG alig múltak tízévesek, amikor először találkoztak. A félsziget északkeleti részén fekvő iparváros, Cshongdzsin külvárosában éltek, nem messze az orosz határtól.

Az észak-koreai tájat tökéletesen ábrázolják a keleti festészet jellegzetes fekete ecsetvonásai. Vannak meglepően gyönyörű helyek – amerikai példát használva azt lehet mondani, hogy a táj hasonlít az

Egyesült Államok északnyugati területeihez a Csendes-óceán partján¹ –, azonban valahogy mintha hiányoznának a színek. A színskála az erdeifenyő, lucfenyő és boróka sötétzöldjétől a gránitcsúcsok világosszürke árnyalatáig terjed. Az ázsiai vidékre annyira jellemző rizsföldek élénkzöld foltjai csak az esős évszakban láthatók, mindössze néhány hónapon keresztül. Ősszel a lombozat ugyan kiszínezi a tájat egy kis időre, az év többi részében azonban minden sárga és barna, amint a színek elmosódnak és kifakulnak.

Az a fajta szinkavalkád, amit Dél-Koreában lát az ember, itt teljesen hiányzik. Szinte egyáltalán nincsenek reklámtáblák, motoros jármű is csak alig. Autót magántulajdonban tartani szigorúan törvénytellenes, de nem is igazán engedhetné meg magának senki. Még traktorokat is ritkán lehet látni, helyettük sovány ökrök húzzák az ekéket. A házak egyszerűek, praktikusak és egyszínűek. Kevés közülük az olyan, amelyik a koreai háború előtt épült volna. A lakások nagy része betontól és mészköből épült az 1960-as és 70-es években, s munkájuk és társadalmi rangjuk szerint utalták ki az embereknek. A városokban „galambdúcok”, alacsony, egyszobás lakóegységek találhatóak, vidéken pedig az emberek általában „harmonikának” nevezett földszintes házakban élnek, olyan egyszobás otthonokban, amelyeket a harmonikához hasonló módon, mint kis dobozokat kapcsolnak egymáshoz. Néhol az ajtók és ablakkeretek rikító türkizkékre vannak mázolva, azonban többnyire minden fehérre meszelt vagy szürke.

Abban a futurisztikus antiutópiában, melyet George Orwell az *1984* című művében elképzelt, egy olyan világról ír, ahol színek kizárólag a propaganda plakátjain láthatók. Ez a helyzet Észak-Koreában is. Kim Ir Szen arcképét mindenhol a szocialista realizmus kedvelt élénk poszterszíneivel festették meg. A Nagy Vezér egy padon ül, és jóságosan mosolyog a körülötte tolongó tarka gyereksegregre. Arca sárga és narancssárga fényben úszik: ő a Nap.

¹ Pacific Northwest, az Egyesült Államok északnyugati része (*a ford.*).

A vörös szín a mindenhol látható propagandafeliratok számára van fenntartva. A koreai nyelv egy vonalakból és körökből álló sajátos ábécét használ. A piros betűk égetően tűnnek ki a sötét tájból, keresztülvonulnak a mezőkön, büszkén feszítenek a hegyek gránit-szirtjei fölött, kilométerkövekként tarkítják az országutakat, és ott táncolnak az állomások és más középületek homlokzatán.

ÉLJEN SOKÁIG KIM IR SZEN!

김일성 만세!

KIM DZSONG IL TÁBORNOK, A 21. SZÁZAD CSILLAGA.

21세기의 태양 김정일 장군 만세!

JÁRJUK A SAJÁT UTUNKAT.

우리 식으로 살자.

AZT TESSZÜK, AMIT A PÁRT KÉR TŐLÜNK.

당이 결심하면 우리는 한다!

NINCS MIT IRIGYELNÜNK A VILÁGTÓL.

세상에 부럽잖아.

Egészen tinédzserkoráig Mi Rannak semmi oka nem volt arra, hogy ne higgyen ezeknek a feliratoknak. Apja egyszerű munkás volt a bányában. A családja is szegény volt, de szegény volt mindenki más is, akit ismertek. Mivel be volt tiltva mindenféle külföldi kiadvány, film, rádió- és tévéadás, Mi Ran úgy gondolta, hogy a világon sehol sincs jobb soruk az embereknek, sőt talán még sokkal rosszabbul megy nekik. Sok-sok alkalommal hallotta a rádióban és a tévében, hogy a dél-koreaiak milyen nyomorúságban élnek az Amerika-barát bábelnök, Pak Csong Hi, majd utódja Cson Du Hvan uralma alatt. Megtudhatta, hogy a kommunizmus kínai, felhívított

változata kevésbé sikeres annál, amit Kim Ir Szen képvisel, és hogy a kínaiak milliói éheznek. Mi Ran úgy érezte, meglehetősen szerencsés, hogy Észak-Koreában született az atyai vezető szerető gondoskodása alatt.

Valójában a falu, ahol Mi Ran felnőtt, a 70-es és 80-as években nem is volt annyira borzalmas hely. Egyike volt azoknak az egymástól megkülönböztethetetlen, mintegy ezer főt számláló falvaknak, melyeket a központi tervezés mintha sütőformával vágott volna azonos formájúra, de elhelyezkedését tekintve a település szerencsés helyzetben volt. A Keleti-tengertől (Japán-tengertől) mindössze tíz kilométerre terült el, így a lakosok időnként ehettek friss halat és rákot is. A falu közvetlenül a cshongdzsini gyárkéményeken túli területen feküdt, és rendelkezett a város közelsége nyújtotta összes előnnyel, csakúgy, mint a növények termesztéséhez szükséges termőterülettel. A terep viszonylag sík volt, ami áldás egy olyan országban, ahol amúgy is szűkös a mezőgazdasági termelésre alkalmas terület. Kim Ir Szen számos üdülője közül egyet a közelben lévő meleg vizű forrásoknál is fenntartott.

Mi Ran volt a legfiatalabb a négy lány közül. Amikor 1973-ban megszületett, ez Észak-Koreában éppen akkora szerencsétlenséget jelentett, mint a tizenkilencedik századi Angliában, ahol Jane Austen a *Büszkeség és balítélet* című művében egy öt leánygyermeket nevelő család nehéz helyzetét írja le. Mind az észak- mind a dél-koreaiak életét áthatja a konfuciánus hagyomány, amely szerint a fiú az, aki a család vérvonalát továbbviszi, és gondoskodik idős szüleitől. Mi Ran szülei megmenekültek attól a tragédiától, hogy ne legyen örökösük, amikor három évvel Mi Ran után megszületett fiuk is, viszont ez egyben azt is jelentette, hogy a legfiatalabb lány lett a család elfeledett gyermeke.

Egy harmonikaház külön bejáratú lakásában laktak, amelyet Mi Ran apjának beosztása alapján utaltak ki nekik. A bejárat közvetlenül egy kis konyhába vezetett, amely egyben fűtőhelyiségként is szolgált. A tűzhelybe fát vagy szenet lehetett lapátolni, az így

keletkező tüzet főzésre, vagy az *ondol* néven ismert, padló alá beépített fűtési rendszerhez is használták. A konyhát a lakószobától egy tolóajtó választotta el, éjjel itt aludt az egész család. Nappal a matracokat felcsavarva tárolták. A fiú születése nyolcra növelte a család tagjainak számát – öt gyerek, a szülei és az egyik nagymama. Mi Ran apja lefizette a népbizottság főnökét, hogy adják nekik az egyik szomszédos lakást is, és engedjék meg, hogy ajtót vágjanak a közös falba.

A nagyobb hely lehetővé tette a nemek szerinti elkülönülést. Ebédidőben a nők a konyha mellett egy alacsony faasztalnál gyűltek össze, és kukoricakását ebédeltek, amely olcsóbb volt és kevésbé tápláló, mint az észak-koreaiak által szívesebben fogyasztott rizs. Eközben apa és fia rizst ettek saját asztaluknál.

– Azt hittem, hogy ez az élet természetes rendje – mondta később nekem Szok Dzsú, Mi Ran öccse.

Idősebb nővérei, ha nehezteltek is emiatt, nem mutatták ki elégedetlenségüket, Mi Ran viszont könnyekben tört ki, és lázadozott az igazságtalanság ellen.

– Miért Szok Dzsú az egyetlen, aki új cipőt kap? – követelözött.
– Miért csak Szok Dzsura figyel a mama, és rám nem?

A többiek lecsitították anélkül, hogy válaszoltak volna.

Nem ez volt az első alkalom, hogy fellázadt a nőket sújtó megkülönböztetés ellen. Észak-Koreában abban az időben a nők számára a biciklizést sem tartották elfogadhatónak. Egyfajta társadalmi megbélyegzést jelentett – az emberek illetlenségnek és szexuálisan félreérthetőnek gondolták –, és a Munkapárt rendszeresen bocsátott ki hivatalos rendeleteket, hogy törvényileg is ellehetetlenítse. Mi Ran figyelmen kívül hagyta a szabályokat. Miután betöltötte tizenegyedik életévét, fogta a család egyszerű biciklijét, egy használt japán modellt, és azt használta, amikor Cshongdzsinba akart menni. Szüksége volt rá, hogy néha elmeneküljön az elnyomás elől, amit kis faluja képviselt, elmenjen mindenáron, akárhová. Az út megerőltető volt egy gyerek számára, körülbelül három óra hegymenetben, miközben

az útnak csak egy része volt aszfaltozott. Biciklis férfiak, miközben megpróbálták megelőzni, gyakran szidták őt a pimaszsága miatt.

– El fog szakadni a nunid! – kiáltották oda neki.

Néha egy csoport tizenéves fiú futott elé, és megpróbálta lelökni a bicikliről. Mi Ran visszakiabált nekik, a trágárságot trágársággal viszonzva. Végül rájött, hogy egyszerűbb figyelmen kívül hagyni őket, és csendben továbbtekerni.

EGYETLEN VIGASZ VOLT SZÁMÁRA SZÜLŐVÁROSÁBAN – A MOZI.

Észak-Koreában minden város, függetlenül attól, hogy milyen nagyságú, rendelkezik mozival Kim Dzsong Il azon meggyőződésének köszönhetően, hogy a film nélkülözhetetlen eszköz a tömegek lojalításra nevelésében. 1971-ben, harmincéves korában, Kim Dzsong Il feladata az volt első munkahelyén, hogy felügyelje a Munkapárt Propaganda- és Agitációs Irodáját, amely az ország filmstúdióit is működtette. 1973-ban megjelent *A filmművészetről* című könyve, amelyben kifejtette elméletét, miszerint „a forradalmi művészet és irodalom rendkívül hatékony eszköz az emberek ösztönzésére a forradalom céljainak megvalósítása érdekében”.

Kim Dzsong Il irányítása alatt Phenjan külvárosában a Koreai Játékfilmstúdió egymillió négyzetméter területűre bővült. Évente negyven filmet forgattak. A filmek nagy része dráma volt, mindig ugyanazzal a témával: a boldogsághoz az út az önfeláldozáson és az egyéniség elnyomásán keresztül vezet a közösség boldogulása érdekében. A kapitalizmus maga a lealacsonyodás. Amikor 2005-ben körbejártam a stúdió helyszínét, láttam egy tipikus szőuli utcának képzelt díszletet, kétoldalt üzletek lerobbant homlokzatával és éjszakai bárokkal.

Nem számított, hogy a filmek propagandacélt szolgáltak, Mi Ran szeretett moziba járni. Annyira volt filmimádó, amennyire egy észak-koreai kisvárosban felnövő lány csak lehetett. Mikor már elég idős volt ahhoz, hogy egyedül is elmehessen moziba, pénzt kért anyjától jegyvásárlásra. Az árakat alacsonyan tartották – mindössze

fél von volt egy jegy, vagyis néhány cent, nagyjából egy üdítő ára. Mi Ran megnézett mindent, amire csak lehetősége adódott. Néhány filmet gyerekek számára túlságosan illetlennek tartottak, mint például az 1985-ös *Ó, szerelmem* címűt, amelyben utalás történik arra, ahogy egy férfi és egy nő megcsókolják egymást. Tulajdonképpen a női főszereplő közben illedelmesen lejjebb engedi a napernyőjét, így a nézők nem láthatják, ahogy a két szereplő ajka összeér, de ez is elég volt ahhoz, hogy kiérdemelje a 18-as karikának megfelelő minősítést. A hollywoodi filmek természetesen be voltak tiltva Észak-Koreában csakúgy, mint jóformán minden külföldi film. Egyedül néhány Oroszországban készült alkotás jelentett esetenként kivételt. Mi Ran különösen szerette az orosz filmeket, egyrészt, mert kevésbé voltak propagandaízűek, másrészt pedig több romantika volt bennük, mint az észak-koreaiakban.

Talán elkerülhetetlen, hogy egy álmodozó lány, aki a vászonra vetített romantika miatt jár moziba, ott is találja meg önmaga számára az igazit.

Amikor 1986-ban találkoztak, még volt elég áram a vetítógépek működtetéséhez. A kultúrpalota volt a legimpozánsabb épület az egész városban, meglehetősen grandiózus stílusban épült, ami nagyon népszerű volt az 1930-as években, amikor Japán megszállta Koreát. Két emelet magas volt, és elég nagy ahhoz, hogy egy fél-emelet is elférjen benne, homlokzatát pedig egy óriási Kim Ir Szen-portré borította. A képek méreteit törvény szabályozta, vagyis a Nagy Vezér képmásának arányosnak kellett lennie az épület magasságával. A kultúrpalota moziként, színházként és előadóteremként is működött. Munkaszüneti napokon, mint például Kim Ir Szen születésnapján, itt lehetett versenyeket rendezni, hogy kiderüljön, ki az, aki a legodaadóbban követi a Nagy Vezér példáját. Az idő maradék részében a színház mozifilmeket vetített, az új filmek Phenjanból érkeztek néhány hetente.

Dzsun Szang minden szempontból ugyanolyan fanatikus mozi-rajongó volt, mint Mi Ran. Amint meghallotta, hogy megjelent egy

új film, azonnal rohant, hogy elsőként nézze meg. A film ebben a konkrét esetben az *Egy új kormány születése* volt. Mandzsúria szolgált a film helyszínéül, ahol a második világháborúban koreai kommunisták a fiatal Kim Ir Szen vezetésével megszervezték az ellenállást Japán gyarmatosító törekvéseivel szemben. A japán megszállással szembeni ellenállás éppen annyira közkedvelt téma volt az észak-koreai filmgyártásban, mint a cowboyok és indiánok a korai Hollywoodban. A vetítésnél nagy tömegre lehetett számítani, ugyanis a filmben egy népszerű színésznő is játszott.

Dzsun Szangnak sikerült már viszonylag korán bejutnia a színházba, és lefoglalt két jegyet: magának és öccsének. Épp a bejárat előtt járkált fel s alá, amikor megpillantotta a lányt.

Mi Ran csatlakozott a pénztárfülke felé tolongó tömeghez. Észak-Koreában a mozik közönsége jellemzően fiatalkorú és udvariatlan emberekből állt, és ez a mostani tömeg különösen türelmetlen volt. A nagyobb gyerekek előretolakodtak és kordont alkottak, hogy a kisebbeket elzárják a pénztártól. Dzsun Szang elindult a bejárat irányába, hogy jobban szemügyre vehesse a lányt, aki közben frusztráltan topogott egy helyben, és úgy nézett ki, mint aki mindjárt elsírja magát.

Az észak-koreai szépségideál jellemzője a halovány bőrszín – minél fehérebb valaki, annál szebbnek tartják –, a kerek arc és az ívelt száj, de a lányban nem volt meg egyik sem ezek közül. Arca hosszúság és markáns, orra előreugró, arccsontja határozott volt. Dzsun Szang számára olyannak tűnt, mint aki nem helybeli, és talán egy kicsit vad is. Szeme dühösen szikrázott, ahogy a pénztárfülkénél zajló tolongást nézte. Nem úgy festett, mint a többi lány, akik mindig tartózkodóan viselkednek, és eltakarják szájukat, amikor nevetnek. Dzsun Szang érzett benne egyfajta határozott türelmetlenséget, mint akit még nem gyűrt maga alá az észak-koreai élet. Azonnal elbűvölte.

A tizenöt éves Dzsun Szang kelleetlenül vette észre, hogy úgy általában egyre jobban érdeklik a lányok, de nem volt senki, akire

különösebben odafigyelt volna – egészen eddig. Elég sok filmet látott már ahhoz, hogy képes legyen átlépni egy másik világba, és felidézzé, hogyan is kellene kinéznie ennek az első találkozásnak, ha az a vásznon történe. Később úgy emlékezhetne erre a pillanatra, mint egy álomszerű Technicolor felvételre, melyen Mi Rant misztikus ragyogás veszi körül.

– Alig hiszem el, hogy van egy ilyen lány ebben a kisvárosban – mondta magának.

Néhányszor megkerülte a tömeget, hátha sikerül közelebből is szemügyre vennie a lányt, és közben azon tépelődött, hogy mit is csináljon. Csak egy egyszerű diák volt, nem pedig harcos. Felesleges lett volna megpróbálnia átvágni a tömegben a pénztárig. Hirtelen eszébe jutott valami. A kezdésig alig volt pár perc, és az öccse még nem érkezett meg. Ha eladná a lánynak a felesleges mozijegyet, akkor az azt jelentené, hogy egymás mellé kellene ülniük, ugyanis a jegyek az előre megváltott helyekre szóltak. Még egyszer körbejárt, és közben a megfelelő mondaton gondolkozott, amivel felajánlhatja neki a jegyet.

Végül nem tudta összeszedni a bátorságát, hogy megszólítson egy olyan lányt, akit nem is ismer. Besurrant a moziba. Ahogy a vásznat betöltötte a főhősnő képe, amint keresztüllovagol a havas tájon, Dzsun Szang a lehetőségre gondolt, amit épp most szalasztott el. A színész nő egy eltökélt ellenálló harcos szerepét játszotta, aki fiúsan rövidre vágatta a haját, és lovon vágatott a mandzsúriai sztyep-péken, miközben forradalmi jelmondatokat hangoztatott. Dzsun Szang nem tudta kiverni a fejéből a színház előtt álló lány képét. Amikor a film végén megjelent a stáblista, kirohant megkeresni, viszont addigra a lány már eltűnt.

2. fejezet

A ROMLOTT VÉR

Vándorló menekültek a koreai háború idején

ATIZENÖT ÉVES DZSUN SZANG nyurga és szorgalmas fiú volt. Gyerekkora óta a legjobbak közé tartozott az osztályban a matematika és a természettudományok területén. Apja, a kiábrándult értelmiségi, sokat várt gyermekeitől, különösen az igen tehetséges legidősebb fiától. Az volt az álma, hogy fia elkerüljön a vidéki környezetből, és Phenjanban folytassa tanulmányait. Amikor Dzsun Szang este kilenc után jött haza, vagy ha elmaradt házi feladatával, apja nem habozott elővenni a külön erre a célra fenntartott pálcáját, hogy megnevelje engedetlen gyermekét. A fiúnak jó érdemjegyeket kellett szereznie a gimnáziumi évek során, majd le kellett tennie egy szigorú kéthetes vizsgát Cshongdzsinban, hogy bekerüljön valamelyik jó hírű egyetemre, például a Kim Ir Szen Egyetemre. Bár még

csak most kezdte az első évet a középiskolában, Dzsun Szang már karrierjére összpontosított, amiben nem sok hely jutott a randevúzásnak vagy a szexnek. A kamaszkor követelőző vágyainak még egy ideig várniuk kellett.

Dzsun Szang megpróbálta elhessegetni magától a legalkalmatlabb pillanatokban jelentkező és koncentrációját igencsak megzavaró bódító gondolatokat. De akárhogy is próbálkozott, nem tudott megszabadulni a rövidre nyírt hajú, egy helyben topogó lány képétől. Semmit sem tudott róla. Mi a neve? Tényleg annyira szép, mint amilyennek emlékeiben látja? Vagy csak emlékezete akarja megtréfálni? Hogyan deríthetné ki vajon, hogy ki is ő valójában?

Ebben az esetben nem is volt olyan nehéz kinyomozni a válaszokat. Mi Ran az a fajta lány volt, akit a fiatal fiúk hamar észrevesznek, rövid haja is elég jellegzetes volt ahhoz, hogy a személyleírás, amit Dzsun Szang néhány barátjának adott, eredményre vezessen a lány kilétét illetően. Egy fiú, akivel egy csoportba járt bokszolni, éppen kétajtónyira lakott tőle ugyanabban a harmonikaházban. Dzsun Szang beszédbe elegyedett a fiúval, és megpróbált minden információmorzsát kiszedni belőle, és esetleg felfogadni őt személyi besúgójának. A szomszédság szívesen pletykált Mi Ranról és nővéreiről: gyakran jegyezték meg az emberek, hogy az egyik lány szebb, mint a másik. Mindegyikük magas volt (ez olyan tulajdonság, amit Észak-Koreában igen sokra értékelnek), és ráadásul még tehetséges is. A legidősebb testvér énekesnő volt, a másik pedig festett. Mindannyian sportos testalkatúak voltak, kiválóan röplabdáztak és kosárlabdáztak. Ilyen szép és okos lányokat ritkán lehetett látni a környéken. Az egyetlen baj az velük, tették hozzá a környékbeliek a pletykához, hogy családi hátterük annyira szégyellni való.

A probléma az apával volt, a sovány és halk szavú férfival, aki csak úgy, mint sokan mások a szomszédságból, a bányában kapott munkát. Ácsként dolgozott egy kaolinbányában, ahol agyagot bányásztak a porcelánipar számára. Feladata a fa tartógerendák kijavitása volt. Az egyetlen dolog, ami egy ilyen szelíd lélekkel kapcsolatban

gyanúra adhatott okot, az örök józansága volt. Miközben a többi bányász egymás után gurította le a kukoricából erjesztett gyomorforgató pálinkát, esetleg – ha megengedhette magának – a koreai rizslikőrt, a *szodzsut*, Mi Ran apja soha nem ivott egy kortyot sem. Nem akart semmi olyasmit fogyasztani, ami megoldaná a nyelvét, és arra késztené, hogy a múltjáról beszéljen.

Te Vu, Mi Ran apja 1932-ben született egy olyan településen, amely később Dél-Korea, az ellenséges állam területéhez került. Függetlenül attól, hogy mennyi ideig vannak távol, a koreaiak azt a helyet tartják otthonuknak, ahol ősük születtek. Te Vu Dél-Cshungcshong tartományból származott, a félsziget távoli feléről, a Sárga-tenger közeléből. Ez a terület a smaragdzöld rizsültetvények szemet gyönyörködtető vidéke, a termőföld itt épp annyira csalogató, mint amennyire elhanyagolt Cshongdzsinban. Faluja a sakktableszerű rizsföldek közé beékelődő kis sávon terült el, az alig valamivel több mint egy házsorból álló kisváros, Szoszan peremén. Abban az időben, vagyis az 1940-es években, mindent sárból és szalmából készítettek, még a labdát is, amivel a gyerekek az utcán fociztak. A faluban mindent a rizs jelentett. A rizstermesztés fásasztó és nehéz munka, a szántást, vetést és ültetést mind kézzel végezték a helyiek. Senki sem volt különösebben gazdag a faluban, Te Vu családja is épphogy csak jobban élt, mint a többiek. Zsúpfedeles házban laktak, melyhez koreai mértékegységben számolva 2000 *pjong* földterület tartozott, ami 0,66 hektárnak felel meg. Egy kis malom üzemeltetésével egészítették ki jövedelmüket, a szomszédok idehozták öröltetni a rizst és az árpát. Mi Ran nagyapja kellően magas társadalmi helyzetben volt ahhoz, hogy két feleséget tarthasson, ami akkoriban nem volt szokatlan gyakorlat Koreában, jöllehet a törvény csak az első házasságot ismerte el. Te Vu volt az elsőszülött a második feleségtől, és az egyetlen fiú. Volt két rajongó lánytestvére is, akik a faluban mindenhová elkísérték, Te Vu legnagyobb bánatára, ugyanakkor barátai legnagyobb örömére, ahogy a lányok lassan gyönyörű tinilányokká cseperedtek.

Nem Te Vu volt a legnagyobb termetű gyerek a csapatban, viszont mintha kifejezetten vezetőnek született volna. Ha a fiúk háborúsdit játszottak, csak Te Vu lehetett a hadvezér. A barátai kis Napóleonnak szólították. – Egyenes és határozott jellem volt. Magabiztosan beszélt, és a többiek hallgattak rá – mondta Li Dzsong Hun, gyerekkori barátja, aki még mindig a faluban lakik. – És ráadásul igen intelligens is volt.

Te Vu általános iskolába, majd tizenöt éves koráig középiskolába járt, ahogy a földművesek fiúgyermekei esetében szokásos volt. Japán volt az oktatás nyelve, miután 1910-ben Japán megszállta Koreát, és megfosztotta trónjától az utolsó koreai császárt, majd módszeresen hozzákezdett eltörölni a helyi kultúrát, és megpróbálta elterjeszteni a sajátját. A megszállás első éveit a falu öregjeit arra kötelezték, hogy vágják le hosszúra növesztett copfjukat, amelyet a hagyományoknak megfelelően a férfiak fejük tetején csomóba kötve viseltek, és fekete kalappal takartak le. Emellett arra is kényszerítették őket, hogy japán nevet vegyenek fel. A japánok súlyos adókat róttak ki rájuk, a rizstermés felét vagy még nagyobb részét elvitték, azt hangoztatva, hogy szükség van rá a csendes-óceáni térségben folytatott háborúhoz. A háborús erőfeszítésekhez való hozzájárulásként fiatal férfiakat és nőket szállítottak át Japánba, prostitúcióra kényszerítették a lányokat, akik a szebben hangzó „kényeztető hölgyek” név alatt a katonaságnak nyújtottak szexuális szolgáltatásokat. A rizstermelő földművesek gyűlölték a japánokat, ugyanis nem tehettek semmit a megszállók beleegyezése nélkül.

1945. augusztus 15-én Hirohito császár rádióon jelentette be Japán kapitulációját. Beletelt néhány napba, amíg a hír elérte a falut, de amint a fiúk meghallották a híreket, első dolguk az volt, hogy a barakkokhoz rohanjanak, ahol a japánok voltak elszállásolva. Mire odaértek, már csak azt látták, hogy a katonák nagy sietségükben személyes holmijaikat is hátrahagyva elvonultak. A megszállás ezzel véget ért. A falusiaknak nem volt pénzük ünnepséget rendezni, de

ujjongva rohantak az utcára, gratuláltak egymásnak, és tapsoltak örömben.

– *Csooszon Mansze!* – kiáltották. Sokáig éljen Korea!

A koreaiak azt gondolták, újra eljött az ideje annak, hogy saját kezükbe vegyék a sorsukat, és visszaszerezzék országukat.

Amikor a japán császár bejelentette a kapitulációt a rádióban, a Föld túloldalán, Washingtonban két fiatal katonatiszt egy National Geographic Society térkép fölé hajolva azon tűnődött, hogy mihez is kezdjenek Koreával. Senki sem tudott túl sokat Washingtonban erről az eldugott japán gyarmatról. Miközben Németország és Japán háború utáni megszállására már korábban részletes terveket dolgoztak ki, Korea helyzetéről utólag kellett gondoskodni. A japánok harmincöt évig uralkodtak itt, és hirtelen távozásukkal veszélyes hatalmi vákuumot hagytak maguk mögött. Az Egyesült Államokat nyugtalanította, hogy a Szovjetunió esetleg megszerzi Koreát felvonulási területnek a nagyobb falatnak számító Japán felé vezető úton. A második világháborús szövetség ellenére Washingtonban folyamatosan nőtt a bizalmatlanság a Szovjetunióval szemben. A szovjet csapatok már a japán kapituláció előtti héten behatoltak északról Koreába, és készen álltak, hogy folytassák az előrenyomulást. Az amerikaiaknak az volt a szándéka, hogy megbékítsék a szovjeteket, ezért átadták nekik Korea északi részének igazgatását, egyfajta ideiglenes gondnokságban reménykedve. A tisztek, köztük Dean Rusk, a későbbi külügyminiszter, szerették volna, ha a főváros, Szöul az amerikai szektorban marad. A két katona tehát keresett egy kényelmes megoldást a félsziget felosztására, és gyorsan húztak egy vonalat a térképen a 38. szélességi fok mentén.

A vonalnak nem sok köze volt bármihez is Korea addigi történelmében vagy földrajzában. A Kínából kiálló kis hüvelykujj, vagyis a Koreai-félsziget, önmagában egy jól körülhatárolt földterület, keleten a Japán-, nyugaton a Sárga-tengerrel, valamint északon a Kínával határos Jalu és Tumen folyókkal. Nincs semmi, ami segítene

természetes módon két részre osztani ezt az országot. A japán megszállást megelőzően az 1300 éven át egységes Koreát a világtörténelem egyik leghosszabb életű uralkodóháza, a Cszoszon-dinasztia kormányozta, előtte a Korjő-dinasztia (918–1312) uralkodott itt, még korábban pedig három királyság vetélkedett a hatalomért a félszigeten. A politikai szakadás általában észak–dél irányú volt, a keleti országrész természetesen Japánhoz, a nyugati Kína felé vonzódott. Az észak és dél szerinti felosztás teljesen idegen beavatkozás volt, amit Washingtonban ötlöttek ki, és erőltettek rá a koreaiakra, anélkül hogy ebbe bármiféle beleszólásuk lett volna. Egy történet szerint az akkori amerikai külügyminiszter, Edward Stettinius megkérdezte egyik beosztottjától, hogy Korea hol is található.

A koreaiak dühösek voltak, amiért ugyanúgy osztották fel őket, mint a németeket, végül is ők a második világháborúban nem az agresszorok voltak, hanem az áldozatok. Jól jellemzi a koreaiak akkori önmagukról alkotott véleményét az a lekicsinylő kifejezés, miszerint „rákrok voltunk a bálnák közt”, azaz felmorzsolódtak a szuperhatalmak egymással folytatott vetélkedésében.

A nagyhatalmak egyike sem mutatott hajlandóságot arra, hogy esélyt adjon egy független Korea létrejöttének. A koreaiak maguk is szétforgácsolódtak egy tucat egymással versengő csoportra, amelyek közül sok szimpatizált a kommunizmus ideológiájával. A térképen megrajzolt ideiglenes határ hamarosan a gyakorlatban is megvalósult. Egy hetvenéves, mogorva konzervatív politikus (aki egyébként Princetonban szerzett doktori címet), Li Szin Man vezetése alatt 1948-ban megalakult a Koreai Köztársaság. A japánokkal szemben harcoló ellenálló, Kim Ir Szen Moszkva támogatását is maga mögött tudva azonnal követte a példáját, és kikiáltotta a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot – vagyis Észak-Koreát. A 38. szélességi fok mentén húzódó vonal végül egy 250 kilométer hosszú, 4 kilométer széles, szögesdrótokból és tankcsapdákából álló, sűrű bozótossá merevedett, ahová lövészárkokat, földgátakat, sáncokat, tüzérségi állásokat és taponóáknákat telepítettek.

Mivel mindkét fél Korea legitim kormányának tartotta magát, a háború elkerülhetetlen volt. 1950. június 25-én, vasárnap, Kim Ir Szen csapatai kora hajnalban a szovjetektől kapott tankokkal áttörtek a határon. Gyorsan elfoglalták Szöült, s továbbözönlöttek dél felé, egészen addig, amíg Dél-Koreából nem maradt más, mint egy tenyérnyi terület a délkeleti tengerparton elterülő Puszan városa körül. Az Incshonnál, kétéltű járművekkel végrehajtott vakmerő part-raszállás során Douglas MacArthur tábornok irányítása alatt szeptemberben negyvenezer amerikai katona vetett véget a kommunisták térnyerésének. Az Egyesült Államok és Dél-Korea mellett további tizenöt nemzet csatlakozott az ENSZ-koalícióhoz – többek között Nagy-Britannia, Ausztrália, Kanada, Franciaország és Hollandia. Visszafoglalták Szöült, majd északra, Phenjanba és az azon túli területek felé vonultak. Amikor megközelítették a Jalu folyót, belépett a háborúba a kommunista Kína, és visszaszorította az amerikaiakat. A további két évig tartó háborúskodás csak újabb csalódást és folyamatos patthelyzetet idézett elő. Mire 1953. július 27-én aláírták a fegyverszünetet, közel hárommillió volt az áldozatok száma, és a félsziget romokban hevert. A határ többé-kevésbé a 38. szélesség mentén húzódott, vagyis még ha a huszadik századi hadviselés kétes mércéjét vesszük alapul, akkor is hiábavaló és eredménytelen háború volt.

Te Vu tizennyolc éves volt, amikor megérkeztek a kommunisták. Ő volt anyja és lánytestvérei fő támasza, mert apja meghalt, mielőtt a háború elkezdődött volna. A dél-koreaiak nem voltak felkészülve az invázióra, mindössze hatvanötezen álltak fegyverben – ez mintegy negyede volt az észak-koreai hadsereg létszámának. Szükség volt minden harcképes férfira, akit csak be lehetett sorozni. A rizstermelő parasztok között voltak néhányan, akik szimpatizáltak az északiakkal, mert azt hallották, hogy a kommunisták ingyenföldet osztanak majd nekik, ugyanis gazdasági helyzetük a japán vereség után sem javult túl sokat. A fiatal férfiak többsége azonban közömbös volt a politika iránt. „Abban az időben még nem tudtunk semmit

a baloldalról meg a jobboldalról”, emlékezett vissza Li Dzsong Hun. Nem számított mi volt a politikai meggyőződésük, nem volt más választásuk, mint beállni katonának a dél-koreai hadseregbe.

Te Vu végül őrmesteri rangig jutott. Egy Kimhva nevű falu mellett vett részt utoljára ütközetben a 38. szélességi foktól negyven kilométerre északra. Kimhva (később átnevezték Kümhvára), a gránitsziklák közt meghúzódó stratégiai fontosságú völgy volt az egyik pontja annak, amit az amerikai hadseregben csak „vasháromszög” néven emlegettek. (Phenjan és Csholvon jelentette a másik két pontot.) Itt folytak a legkeményebb harcok a háború utolsó szakaszában, amikor a kínaiak megpróbálták dél felé tolni a frontvonalat a fegyverszünet előtt. 1953. július 13-án éjjel három kínai hadosztály – körülbelül tizenhatezer katona – meglepetésszerű támadást hajtott végre az ENSZ- és a dél-koreai erők ellen. Este 7 órakor a kommunista csapatok elkezdtek bombázni az ENSZ-állásokat; 10 óra körül a szövetségesek világítólövedékeket lőttek ki, és a katonák tanúi lehettek annak, amint „a környező hegyek és völgyek megelevenednek az ellenséges katonák ezreitől” – ahogy később egy amerikai katona felidézte a támadást. Kürtök harsogtak minden irányból, látták a feléjük rohanó kínaiakat. „Nem hittünk a szemünknek. Olyan volt, mintha az egész jelenet egy mozifilmben történne” – emlékezett vissza egy dél-koreai szemtanú. Előtte hetekig folyamatosan zuhogott az eső, a dombokon „patakokban folyt a vér és a víz”.

Te Vu, akit áthelyeztek egy orvosi egységhez, egy dél-koreai sebesültet vitt hordágyon, amikor a kínaiak körbekerítették őket. Mindössze két hét volt a fegyverszünet megkötéséig, de ő és még körülbelül ötszáz katona a dél-koreai hadsereg Központi Hadosztályából² hadifogságba esett.

Dél-koreaiként gyakorlatilag be is fejeződött az élete. Mi Ran apja nem sokat beszélt arról, hogy mi minden történt vele a fogságban. Nagyon valószínű, hogy ő sem került jobb körülmények közé,

² A Capital Division vagy Tiger Division, egy gépesített gyalogsági hadosztály (*a ford.*).

mint bárki más, aki a kommunisták kezére jutott. Egy másik hadifogoly, Ho Dzse Szok, akinek később sikerült megszöknie, azt írja visszaemlékezésében, hogy az embereket piszkos táborokban helyezték el, a mosdást és fogmosást megtiltották. Hajukat ellepte a tetű, az ellátatlan sebekben nyüzsögtek a férgek, és naponta egyszer kaptak élelmet, rizst és sós vizet.

A fegyverszünetet követően voltak hadifogolycserék, ennek során a kommunisták szabadon engedtek 12 733 embert, köztük 7862 dél-koreait, viszont ezeket, vagy talán tízezreket sohasem engedtek haza, mint ahogy Te Vut sem. Ho visszaemlékezései szerint őket a phenjani állomáson vonatokra rakták, és akár azt is gondolhatták volna, hogy hazamennek délre, de ehelyett északra, a szénben gazdag hegyek közé vitték őket a kínai határ közelébe. A Belső Ügyosztály Építő Egysége néven újabb hadifogolytáborokat hoztak létre a bányák mellett. A szénbányászat Észak-Koreában nemcsak egyszerűen a piszkos munkát jelentette, hanem rendkívül veszélyes is volt, mivel a tárnák gyakran beomlottak vagy kigyulladtak. „A hadifogoly élete kevesebbet ért, mint egy légyé” – írja Ho. „Mindennap reszkettem a félelemtől, amikor le kellett menni az aknába. Éppúgy, mint ahogy a marha a vágóhídra megy, sohasem tudhattam, hogy feljövök-e élve.”

1956-ban az észak-koreai kormány kiadott egy rendeletet, amely lehetővé tette, hogy a dél-koreai foglyok számára is kiadjanak északi állampolgárságot igazoló okmányokat. Ez azt jelentette számukra, hogy sikerült túljutniuk a nehezen, és egyben azt is, hogy soha többé nem fognak hazatérni. A szénbányákban volt a legrosszabb a helyzet, mivel a legtöbb esetben sietve ásták a tárnákat, és gyakoriak voltak a bányaomlások és a tüzek. Te Vut Muszanba (egy kis poros városkába a kínai határral szomszédos Észak-Hamgjong tartományban) küldték, az ottani szénbányába. A munkások mind Dél-Koreából származtak, s együtt éltek egy munkásszállón.

A munkásszállón dolgozott egy egyedülálló, tizenkilenc éves nő – az akkori megítélés szerint igazi vénkisasszony. Alkata túl szikár volt

ahhoz, hogy csinosnak tartsák, viszont magatartásában volt valami rokonszenves és céltudatos, ahogy sugárzott belőle a testi és szellemi erő. Nagyon szeretett volna már férjhez menni, már csak azért is, hogy elköltözhessen anyjától és nővéreitől, akikkel együtt lakott. A háború után hiány volt a házasságra alkalmas férfiakkól. A munkásszálló igazgatója bemutatta Te Vunak, aki bár nem volt olyan magas, mint ő, barátságos lény és úriemberhez illő jelleme a szénbányában rárakódott por alól is előtűnt. A nőt előntötte a szájalom a fiatalember láttán, aki annyira magányosnak tűnt ebben a világban. Még abban az évben összeházasodtak.

Te Vunak hamar sikerült beleszoknia az észak-koreai életbe, viszonylag könnyen be tudott illeszkedni a többiek közé. A koreai egy nép – *han nara*, egy ország, ahogy ezt hangoztatni szokták. Kinézetre megkülönböztethetetlenek, és például a phenjani akcentust gyakran csúfolják amiatt, hogy nagyon hasonlít a torokhangokat használó puszani tájszóláshoz. A háborús évekbeli felfordulás teljesen felkavarta a koreai népeiséget. A kommunista üldöztetések elől menekülve délre vándorolt több tízezer koreai, akik korábban a 38. szélességi foktól északra éltek – közöttük voltak földbirtokosok, üzletemberek, keresztény papok és japán kollaboránsok is. Kis számban északra is szöktek kommunista szimpatizánsok. És számtalan más olyan ember, akiket bármiféle politikai meggyőződés nélkül egyszerűen csak erre vagy arra sodort a történelem, miközben megpróbáltak elmenekülni a harcok elől.

Ki tudta volna megmondani, hogy ki észak-koreai, és ki dél-koreai? Nem sokkal az esküvő után Te Vut és új hitvesét áthelyezték egy másik bányába Cshongdzsin mellé, egy olyan helyre, ahol senkit sem ismertek. Senkinek nem volt oka semmi szokatlant feltételezni a férfi származását illetően, de Észak-Koreában valahogy mindig úgy adódik, hogy akad valaki, aki ismeri az igazságot.

Kim Ir Szen a háború után munkához látott, s első dolga volt, hogy kiválogassa, ki a barát, és ki ellenség. A tisztogatást a csúcson kezdte, sokakat eltávolított egykori bajtársai közül, akikkel együtt

küzdött Mandzsúriában a japán megszállók kiűzésekor, és akik most potenciális riválisokként jelenhettek volna meg a vezetésben. Elrendelte a dél-koreai kommunista párt alapító tagjainak letartóztatását; a háború alatt felbecsülhetetlen értékű szolgálatot tettek, viszont most, hogy teljesítették feladatukat, többé már nem volt szükség rájuk. Az 1950-es évek folyamán egyre többen estek a tisztogatások áldozatául, miközben az ország mindinkább az ókori kínai birodalomra kezdett emlékeztetni, Kim Ir Szennel, az állam megkérdőjelezhetetlen urával az élen.

Ezután Kim Ir Szen az egyszerű népre irányította figyelmét. 1958-ban kiadtak egy részletes tervet, azzal a szándékkal, hogy a politikai megbízhatóság alapján csoportokba rendezzék az összes észak-koreait, távolabbi célként pedig, hogy újjászervezzék a teljes lakosságot. Bár az 1960-as és 70-es években, a kulturális forradalom alatt a kínai Vörös Gárda is irtotta a „kapitalizmus követőit”, annak végül kaotikus terroruralom lett a következménye, ahol szomszédok jelentették fel egymást. Az észak-koreaiak az esetleges hibák kiküszöbölése végett ugyanezt tervszerűen csinálták: itt minden egyes személy nyolc egymást követő, származást igazoló vizsgálaton esett át. A *szongbun*, ahogy ezt a besorolást nevezték, figyelembe vette a szülők, nagyszülők, de még a másod-unokatestvérek társadalmi háttérét is. A rendszer iránti hűséget felmérő kutatásokat több szakaszban folytatták le, az egyes szakaszoknak különböző lelkesítő neveket adtak. „A Központi Párt Alapos Útmutatása” volt az első meghirdetett frázis. A következő lépésben a besorolási fokozatok egyre finomodtak, mint például a „Terv az Emberek Megértésére”, amit 1972 és 1974 között hajtottak végre.

E huszadik századi társadalomátalakítási kísérlet ellenére ez a folyamat inkább úgy tűnt, mintha fel akarná újítani a korábbi feudális rendszert, amely évszázadokon át kötötte gúzsba a koreaiakat egy majdnem olyan szigorú kasztrendszerben, mint az indiai. Korábban a nemesek fehér inget és magas lószőr kalapot viseltek, a rabszolgáknak pedig fából készült táblát kellett hordaniuk a nyakukban.

A régi osztályberendezkedés nagyban támaszkodott a kínai filozófus, Konfucius tanításaira, aki úgy gondolta, hogy az emberek pontosan beilleszthetők egy társadalmi piramisba. Kim Ir Szen megtartotta a konfucianizmus legkevésbé emberséges elemeit, s ezeket egyesítette a sztálinizmussal. A császár helyett Kim Ir Szen és családja foglalta el a piramis tetejét. Ettől lefelé kezdődött az ötvenegy kategóriából álló besorolási rendszer, ami három nagyobb osztályba rendezte a társadalmat – a megbízhatók osztályába, az ingadozók osztályába és az ellenséges osztályba.

Az ellenséges osztályhoz tartoztak a *kiszengék* (a szórakoztatóiparban tevékenykedő hölgyek, akik a japán gésákhoz hasonlóan a jól fizető vendégek számára nyújtottak szexuális szolgáltatásokat), a jövendőmondók és a *mudangok* (sámánok, akik a dinasztikus időkben is a legalacsonyabb osztályokba tartoztak). A besorolást befolyásolta még a politikai gyanú, erről a Dél-Koreában élő menekültek beszámolóí alapján tudunk: létezett egy észak-koreai emberi jogokról szóló kormányzati jelentés, amely ezekre az elvekre is kitér.

Gazdag földművesek, kereskedők, gyárosok, földtulajdonosok, és azok családjához tartozók, akiknek a vagyonát teljes mértékben elkobozták; japán vagy amerikai barát lakosok; reakciós bürokráták; disszidensek délről, buddhisták, katolikusok, elűzött hivatalnokok, és mindazok, akik Dél-Koreát segítették a koreai háború alatt.

Mint egykori dél-koreai katona, Te Vu valahol a rendszer alján foglalt helyet – nem teljesen legalul, mert az odatartozókat (különülül 200 000 embert, vagyis a lakosság 1 százalékát) folyamatosan a szovjet gulág mintájára kialakított munkatáborokban tartották fogva. Az alsóbb osztályokba soroltaknak nem volt szabad a kirakatfővárosban, Phenjanban lakniuk, illetve az ország déli tartományainak egyes vidékein, ahol termékenyebb volt a talaj és melegebb az időjárás. Te Vu nem is álmodhatott arról, hogy belépjen a

Munkapártba, ami csakúgy, mint a kommunista párt Kínában és a Szovjetunióban, saját ellenőrzése alá vonta a jól fizető állásokat.

Azokat, akik az ő osztályához tartoztak, a szomszédok is folyamatosan megfigyelés alatt tartották. Az észak-koreai lakosság úgynevezett *inminban* szervezetekbe rendeződik – ami szó szerint az „emberek csoportját” jelenti: ezek körülbelül hús családból álló szövetkezetek, és az a feladatuk, hogy tagjaik szemmel tartsák egymást, valamint elintézzék a szomszédsághoz tartozó emberek ügyes-bajos dolgait. Az *inminban*nak választott vezetője van, általában egy középkorú nő, aki minden gyanús eseményt jelent a felettes hatóságnak. Ezek alapján szinte lehetetlen volt egy alsó osztályból származó észak-koreai számára felemelkedni. A személyes akták a Védelmi és Állambiztonsági Minisztérium helyi irodáiban voltak elzárva, és hogy tényleg minden teljes biztonságban legyen, egy példányt a hegyekben fekvő Janggang tartományban tartottak, arra az esetre, ha valaki venné a bátorságot, és megpróbálná meghamisítani a róla szóló feljegyzéseket. Lefelé volt az egyetlen mozgási lehetőség az osztályrendszeren belül, még ha valaki a megbízható osztályhoz tartozott is – ez kizárólag az uralkodócsalád és a párttagok rokonai számára volt fenntartva –, nem megfelelő viselkedés miatt őket is könnyen hátrább sorolhatták. Viszont ha valaki egyszer bekerült az ellenséges osztályba, ott is ragadt élete végéig. Nem számított mi volt az eredeti vétsége, a büntetés végleges és visszavonhatatlan volt. Csakúgy, mint a kasztrendszer a feudális Koreában, a családi helyzet most is öröklődött: az apa bűne továbbszállt fiaira és unokáira.

Az észak-koreaiak úgy hívták az ilyen embereket, hogy *bülszun* – „romlott vérű”, vagyis tisztátalan.

Mi Ran és négy testvére a vérében hordozta ezt a vétket. Nem várhattak mást, mint hogy az ő lehetőségeik is éppoly korlátozottak lesznek, mint az apjuk lehetőségei voltak.

GYEREKKÉNT Mi Ran nem volt tudatában annak a szerencsétlenségnek, amely még azelőtt történt vele, mielőtt megszületett volna.

A szülők úgy gondolták, jobb, ha egyáltalán semmit nem mondanak apjuk dél-koreai származásáról. Mi értelme lett volna terhelni őket azzal, hogy el vannak zárva előlük a legjobb iskolák és a legjobb állások, és hogy életük hamarosan zsákutcába juthat? Miért vennék a fáradságot, hogy keményen tanuljanak, hangszeren játsszanak, vagy sportversenyeken vegyenek részt?

Az észak-koreaiakat nem tájékoztatják besorolásukról, így a gyerekek számára sem vált azonnal nyilvánvalóvá, hogy valami nincs rendben a családjuk körül, bár maguk is sejtettek valamit az apjukkal kapcsolatban. Különös, magányos figura volt, aki úgy nézett ki, mintha folyamatosan súlyos terhet cipelne a vállán. Nem ismerték a rokonait. Nem csak a múltjáról nem beszélt, de egyáltalán alig szólt meg. Ha kérdezték, általában egyszavas válaszokat adott, azt is szinte csak suttogva. Akkor tűnt a legboldogabbnak, amikor kétkezi munkát végezhetett, például javított valamit a ház körül, vagy bármi más, ami felmentette az alól, hogy beszélnie kelljen.

Nyoma sem volt annak a főnököt utánzó kisfiúnak, aki egykor büszkén feszítve a tábornokot játszotta. A felesége, akitől a lányok magasságukat és sportos testalkatukat is örökölték, mindent megtett helyette. Ha fegyelmezni kellett a gyerekeket, ha valami miatt vitatkozni kellett a szomszéddal, mindig az asszony volt az, aki kezébe vette a dolgok irányítását. Ha Te Vunak volt is véleménye valamiről, megtartotta magának. Azon ritka alkalmakkor, amikor sikerült újsághoz jutniuk, ami szintén nagy luxusnak számított Észak-Koreában, csendben olvasta azt egyetlen lámpájuk 40 wattos izzójának fényénél. Hogy mit gondolt Kim Ir Szen legújabb nagyszerű eredményeiről, ahogy azt a *Rodong Sinmun*, a Munkapárt hivatalos lapja, vagy a *Hambuk Napilap*, a helyi újság büszkén hirdette, nem mondott egy szót sem. Vajon hitt Észak-Koreában? Volt valamiféle meggyőződése?

Mi Ran néha őrjítőnek találta apja passzivitását. Csak később értette meg, hogy ez pusztán egyfajta túlélési technika volt, mintha lerombolta volna saját egyéniségét annak érdekében, hogy elkerülje

bárki túlzott figyelmét. A több ezer egykori dél-koreai katona közül, akik megpróbáltak beilleszkedni az észak-koreai társadalomba, sok olyan volt, akiknek ez nem sikerült. Anyja később elmesélte Mi Rannak, hogy apja négy barátját a bányából, korábbi dél-koreai bajtársait, kivégezték kisebb kihágások miatt, és a holttestüket tömegsírba dobták. Ha valaki az ellenséges osztályhoz tartozott, az azt is jelentette, hogy nem illeti meg az ártatlanság véelme. Egy gúnyos hanglejtés, miközben Kim Ir Szenre utalt, vagy egy nosztalgikus megjegyzés Dél-Koreáról súlyos bajba sodorhatta az embert. Kifejezetten tabu volt beszélni a koreai háborúról és arról, hogy ki volt a kezdeményező fél. A hivatalos történetírásban (és Észak-Koreában nem volt más, csak hivatalos történetírás) a dél-koreai hadsereg volt az, aki követte az amerikai parancsokat és támadott, és nem pedig az észak-koreai hadsereg özönlött át a harmincnyolcadik szélességi fokon. „Az imperialista Egyesült Államok parancsot adott Li Szin Man bábkormányának a koreai háború kirobbantására” – áll a *Rodong Sinmun* hasábjain. Aki emlékezett rá, hogy mi történt valójában 1950. június 25-én (és melyik koreai tudná ezt elfelejteni?), tudta, hogy bölcsebben teszi, ha nem nyitja ki a száját.

Ahogy a gyerekek elérték a felnőttkort, egyre kézzelfoghatóbbakká váltak az apjuk származásából fakadó hátrányok. A tizenötödik életév betöltésével befejeződik a kötelező általános iskolai oktatás, és a tanulók beadják jelentkezésüket a középiskolába. Akiket nem vesznek fel, azokat kihelyezik egy termelőegységhez, gyárba, bányába, vagy valami más hasonló munkahelyre. Mi Ran testvérei meg voltak győződve arról, hogy azok között lesznek, akiket kiválasztanak, és folytathatják a tanulást. Okosak voltak, csinosak, sportosak, ráadásul szerették őket a tanáraik és a társaik is. Ha kicsit kevésbé lettek volna tehetségesek, talán könnyebben belenyugodtak volna az elutasításba.

A legidősebb nővérnek, Mi Hinek elragadóan szép szoprán hangja volt. Akár a koreaiak által különösen kedvelt édes-bús népdalok közül énekelt egyet, akár valamilyen Kim Ir Szent dicsőítő

dalt dúdolt, a szomszédok gyakran jöttek át, hogy hallgassák őt. Nyilvános szereplésekre is felkérték néha. Az éneklés nagyra becsült tehetség Észak-Koreában, mivel csak nagyon kevés embernek van hifiberendezése. Mi Hi olyannyira szép volt, hogy egyszer egy művész is meglátogatta, és portrét szeretett volna készíteni róla. Mindenki magától értetődőnek tartotta, hogy felveszik valamilyen művészeti középiskolába. Napokig sírt, amikor mégis elutasították. Anyja biztosan tudta az okát, mégis elment az iskolába magyarázatot követelni. Az iskolaigazgató nagy együttérzést tanúsított irántuk, azonban problémájukon ő sem tudott segíteni. Azzal magyarázkodott, hogy csak jobb *szongbun*mal rendelkező tanulók számára tudnak helyet biztosítani egy ilyen intézményben.

Mi Ran, testvéreivel ellentétben, nem rendelkezett különösebb művészi vagy sporttehetséggel, viszont jól tanult és gyönyörű volt. Amikor tizenöt éves lett, az iskoláját meglátogatta egy csoport komoly külsejű, sötét öltönybe öltözött férfi és nő. Ők voltak az *okva*, a Központi Munkapárt ötödik részlegének tagjai, és az volt a feladatuk, hogy végigjárják az országot, és fiatal nőket toborozzanak Kim Ir Szen és Kim Dzsong Il belső személyzete számára. A kiválasztott lány egy katonai típusú kiképzőtáborba került, majd utána kihelyezték valamelyik, a vezetőknek fenntartott rezidenciára. Ha ide egyszer bekerült, többet nem engedélyezték számára a hazalátogatást, családját viszont cserébe drága ajándékokkal kárpótolták. Nem volt teljesen világos senki számára, hogy mi is volt a munka, amit ezeknek a lányoknak végezniük kellett. Néhányukról azt mondták, hogy titkárnőként, cselédlányként vagy felszolgálóként dolgoznak, másokról az a szóbeszéd járta, hogy ágyasok lettek. Mi Ran egy barátnőjétől hallott erről az egészlől, neki az unokatestvére került be a kiválasztottak közé.

– Tudod, Kim Dzsong Il és Kim Ir Szen is csak olyan férfiak, mint bárki más – suttogta Mi Rannak a barátnője. Mi Ran egyetértőleg bólintott, és megpróbálta leplezni teljes zavarát. Az olyan korú észak-koreai lányok, mint Mi Ran, nem igazán tudják, mit jelent

ágyasnak lenni, csak annyit tudnak, hogy óriási nagy dicsőségnek számít a vezetést szolgálni, bármit is kelljen csinálniuk. Csupán a legokosabb és legszebb lányokat választották ki.

Miközben a csoport tagjai besétáltak az osztályterembe, a padokban a tanulók egyenesen ültek, és csendben vártak. A lányok hosszú sorokban, kettesével helyezkedtek el. Mi Ran a felső tagozatos egyenruháját viselte, lábán vászon tornacipő volt. A toborzók a padosorok között néha megálltak egy-egy helyen, és közelebből is szemügyre vették a diákokat. Amikor Mi Ran padjához értek, lelassítottak.

– Te, állj fel! – parancsolta az egyik toborzó. Azután intettek Mi Rannak, hogy kövesse őket a tanári szobába. Mikor odaért, látta, hogy másik négy lány is várakozik. Átnézték a dossziéját, majd végigmérték. Százhatvan centivel ő volt az egyik legmagasabb lány az osztályban. Kérdéseket szegeztek neki: Milyenek az osztályzatai? Mi a kedvenc tantárgya? Egészséges-e? Van-e valami sérülése? A kérdéseikre nyugodt hangnemben válaszolt, és, legalábbis úgy gondolta, helyesen.

Ez volt az utolsó alkalom, hogy hallott róluk. Nem mintha szeretne volna, hogy elvigyék a családjától, de az elutasítás mindig fájdalmas.

Addigra már a gyerekek is rájöttek, hogy a családi háttérük jelenti a gondot. Mivel nem volt egyetlen rokona sem északon, elkezdtek gyanítani, hogy apjuk a határ másik oldaláról jött, épp csak azt nem tudták, hogy milyen körülmények között. Azt feltételezték, hogy biztosan odaadó kommunista volt, aki hősiesen elmenekült, hogy csatlakozhasson Kim Ir Szen csapataihoz. Mi Ran öccse végül kikényszerítette az igazságot. Szok Dzsü, a heves vérmérsékletű fiatalember, aki szinte mindig ráncolta a homlokát, hónapokon keresztül magolt a vizsgájára, hogy felvételt nyerjen a tanárképzőre. Minden választ tökéletesen tudott. Mikor megtudta, hogy nem vették fel, dühösen odarohant a vizsgáztatókhoz, és magyarázatot követelt.

Az igazság elsöprő hatású volt. A gyerekekbe tökéletesen bele-nevelték a történelem észak-koreai verzióját. Az amerikaiak voltak a gonosz megtestesítői, a dél-koreaiak pedig a szánalmas talpnyalók. Láttak fényképeket az Egyesült Államok által porig bombázott országokról. Olvastak amerikai és dél-koreai katonákról, akik gúnyosan mosolyogtak, miközben ártatlan civilek testébe döfték szuronyukat. Az iskolai szöveggyűjtemények tele voltak megégett, széttépett, leszúrt, lelőtt vagy megmérgezett emberekről szóló történetekkel. Túl sok volt számukra elviselni a valóságot, hogy az apjuk is egy olyan dél-koreai volt, aki a jenkik oldalán harcolt. Szok Dzsü életében először berúgott. Elfutott otthonról, és két hétig egy barátjánál lakott, míg meg nem győzték, hogy haza kell térnie.

– Tudod, ő még mindig az apád – győzködte a barátja. Szok Dzsü szívét megérintették ezek a szavak. Akárcsak a többi koreai fiú, és különösen mint a családban az egyetlen fiúgyermek, tudta, hogy tisztelnie kell az apját. Hazament, és megbocsátást kérve apja lábai elé borult. Ez volt az első eset, hogy sírni látta az apját.

VÉGÜL A GYEREKEK lassan megismerték az igazságot apjukról, a környéken valószínűleg a legutolsókként. A szomszédságban régen elterjedt a pletyka, hogy apjuk dél-koreai katona, az *inminban*, a helyi lakóegység értesítést kapott, hogy figyelje meg a családot. Amilyen gyorsan sikerült Dzsun Szangnak kiderítenie a lány nevét, akit a moziban pillantott meg, olyan gyorsan értesült a pletykáról is. Dzsun Szang tisztában volt vele, hogy egy olyan társadalmi helyzetben lévő lánnyal folytatott viszony, amilyenbe Mi Ran is tartozott, veszélyezteteti előmenetelét. Nem gyávaságból gondolta így, hanem inkább mert kötelességtudó fiú volt, és épp annyira a konfuciánus rendszer szülötte, mint bármely más észak-koreai. Úgy gondolta, azért van a világon, hogy apját szolgálja, és apja célja az volt, hogy ő bekerüljön valamelyik phenjani egyetemre. Ehhez pedig nemcsak jó jegyekre volt szükség, hanem feddhetetlen magatartásra is. A legkisebb

botlás is végzetes lehetett, mivel a családi háttérrel az ő esetében is gondok voltak.

Dzsun Szang szülei mindketten Japánban születtek a második világháború végén, a mintegy kétmillió fős koreai származású kisebbség tagjaiként. Itt a koreai társadalom teljes keresztmetszete képviselve volt – az elithez tartozó fiatalok, akik tanulni mentek oda, mások, akiket erővel soroztak be katonai szolgálatra a japán háborús törekvéseket segítő, valamint az egyszerű bevándorló munkások. Néhányan meggazdagodtak, azonban így sem sikerült kitörniük a gyakran lenézett kisebbségi létből. Álmodoztak a hazatérésről, de ugyan melyik hazába mehettek volna vissza? Korea felosztása után a Japánban élő koreaiak is két táborra szakadtak – az egyik Dél-Koreát támogatta, a másik Észak-Koreával szimpatizált. Az Észak-Korea-pártiak a Csongrjon (Japánban Tartózkodó Koreaiak Szövetsége) nevű csoportba tömörültek.

E nacionalisták számára Észak-Korea tűnt az igazi anyaországnak, ugyanis az szakított a gyarmatosító japán múlttal, ráadásul Li Szin Man Amerika-barát kormánya pozícióba segített sok japán kollaboránst is. Ezenfelül az 1960-as évek végére az észak-koreai gazdaság sokkal erősebbnek bizonyult. Az észak-koreai propagandagépezet plakátjain pirosposztag arcú gyerekek játszanak a mezőn, vagy éppen vadonatúj mezőgazdasági gépek takarítják be a bőséges termést, és mindez abban a varázslatos országban történik, amely virágzik Kim Ir Szen bölcs vezetése alatt. Ma már mindenki könnyen legyint az effajta élénk színű poszterekre, mint közönséges szocialista giccsre, de régen ez sokak számára meggyőzőnek bizonyult.

Több mint nyolcvanezer ember dőlt be a szemfényvesztésnek, köztük Dzsun Szang nagyszülei is. Apai nagyapja tagja volt a Japán Kommunisták Pártjának, és még börtönben is ült Japánban baloldali meggyőződése miatt. Akkorra már túl öreg volt, és nem volt biztos abban, hogy hasznára tudna válni az új országnak, ezért a legidősebb fiát küldte maga helyett. Dzsun Szang apja 1962-ben érkezett

meg a szép új világ partjaihoz, egy huszonegy órás kompút után a Japán-tengeren keresztül. Mivel mérnöknek tanult, nagy szükség volt a munkájára, és ki is helyezték egy Cshongdzsin melletti gyártelepre. Néhány évvel később találkozott egy elegáns fiatal hölgygel, aki nagyjából ugyanakkor költözött át Japánból szüleivel, mint ő. Dzsun Szang apja egyszerű külsejű, keskeny vállú, himlőhelyes arcú fiú volt, viszont intelligens és művelt. A családja azt mondta róla, hogy úgy néz ki, mint egy kalóz, viszont úgy beszél, mint egy költő. Kedvességével és kitartásával sikerült elnyernie ennek a különleges szépségű hölgynek a szívét, aki végül elfogadta házassági ajánlatát.

Dzsun Szang szülei meg tudtak takarítani annyit a pénzükből, amivel jobb életminőséget értek el, mint a legtöbb észak-koreai. Sikerült szerezniük egy különálló házat is – és ez a fényűzés azt is lehetővé tette, hogy zöldséget termesszenek a kertben. Az 1990-es évekig az észak-koreaiak nem művelhették saját földjüket. A házban volt öt nagyméretű ruhásszekrény, mindegyik tele minőségi japán ruhával és ágyneművel. (Az észak-koreaiak a hagyományos ázsiai stílusnak megfelelően padlóra terített matracokon alszanak, amelyeket nappal felcsavarva, szekrényben tárolnak.) Észak-Koreában az a szokás, hogy az emberek a házukban található ruhásszekrények száma alapján rangsorolják magukat, öt szekrény már azt jelentette, hogy valaki meglehetősen vagyonos. Több háztartási eszközük volt, mint bármely szomszédjuknak – elektromos ventilátor, televízió, varrógép, nyolcsávós magnó, fényképezőgép és még egy hűtőszekrény is – ritkaság egy olyan országban, ahol alig volt valakinek annyi friss élelmiszere, amennyit már érdemes lett volna hidegen tartani.

A legkülönösebb pedig az volt, hogy Dzsun Szang háziállatokat is tartott – egy őshonos koreai kutyafajtát, a pungszant, amely tömött fehér szőrével leginkább a kuvaszra hasonlít. Bár vidéken néhány koreai tenyészt kutyát haszonállatnak, részint a fűszeres kutya-pörkölt, a *bosintang* kedvéért, azonban olyat még senki nem hallott, hogy kutyát háziállatként is lehet tartani. Ki engedheti meg magának, hogy egy felesleges száját is etessen?

Valójában a japán koreaiak, akiket Észak-Korea japán elnevezése (Kita Csoszen) után *kitacsoszendzsín* néven emlegettek, egy másik világban éltek. Jól kivehető volt az akcentusuk, és általában egymás között házasodtak. Japán mércével mérve távol álltak attól, hogy gazdagnak lehessen őket nevezni, viszont vagyonosak voltak egy átlagos észak-koreaihoz képest. Bőrcipőben és szép gyapjúpulóverben érkeztek az új országba, míg az észak-koreaiak vászoncipőt hordtak, és fénylő poliésztert használtak a ruházkodáshoz. A rokonok rendszeresen küldtek nekik japán jent, amit a kemény valutát elfogadó üzletekben költhettek el különböző áruk vásárlására. Néhányan autót is be tudtak hozni az országba, amelyek aztán elég hamar le is robbantak a pótkatrészek hiánya miatt, így a kormánynak kellett adományozni őket. Néhány évvel érkezésük után a japán koreaiak rendszeresen fogadták idelátogató rokonaikat, akik a *Mangjongbong-92* nevű kompon utaztak, pénzzel és ajándékokkal megpakolva. A kompot a rendszerhű Csongrjon szervezet működtette, mely támogatta ezeket az Észak-Koreába irányuló látogatókat, főleg azért, hogy valutához jusson az ország: a hatalom zsebre tette a maga részét a rokonok által küldött pénzből. Mindemellett összes gazdagságuk ellenére a japán koreaiak alacsony helyet foglaltak el a társadalmi hierarchiában. Nem számított, hogy bevallottan kommunisták voltak, és feladták a kényelmes életet Japánban, egy kalap alá vették őket az ellenséges osztállyal. A rendszer nem bízhatott senkiben, akinek pénze volt, és nem volt tagja a Munkapártnak. Azon kevés észak-koreai közé tartoztak, akik engedélyt kaptak, hogy kapcsolatot tartsanak a külvilággal, és ez már önmagában megbízhatatlanná tette őket; a rendszer hatalma abból a képességből adódott, hogy teljesen el tudta szigetelni polgárait.

A Japánból érkező új emigránsok hamar feladták idealizmusukat. Az Észak-Koreába korábban betelepülők közül néhányan figyelmeztető leveleket írtak haza, hogy a többiek ne kövessék őket, de azokat a leveleket a hatóságok feltartóztatták és megsemmisítették. Számos japán koreai, köztük a Csongrjon néhány előljárója, az

1970-es évek elején tisztogatások áldozata lett, a vezetőket kivégezték, családjukat a gulágra küldték.

Dzsun Szang véletlenül meghallotta szülei suttogását, miközben ezekről a történetekről beszéltek. Amikor eljöttek valakiért, nem volt előzetes figyelmeztetés. Egy teherautó állt meg a ház előtt késő éjszaka. Egy, esetleg két órát adtak a személyes holmik összepakolására. Dzsun Szangba annyira beleivódott ez a félelem, hogy még kifejezni is képtelen volt, viszont a szorongás állandóan ott lapangott benne. Ösztönösen érezte, jól meg kell gondolnia, hogy miről beszél mások előtt.

Arra is odafigyelt, hogy ne vonja magára a többiek irigységét. Míg a többi gyerekek egyáltalán nem volt zoknijja, ő Japánból származó vastag gyapjúzoknit viselt, de remélve, hogy így senki nem fogja észrevenni, lábait hosszúnadrágba bújtatta. Később, visszaemlékezve úgy jellemezte magát, mint egy túlérzékeny vadat, nagy remegő fülekkel, aki mindig riadókészültségben él a ragadozók miatt.

Minden meleg pulóver, háztartási gép és takaró ellenére Dzsun Szang szülei sem voltak könnyebb helyzetben, mint Mi Ranék. Anyja, aki csinos és népszerű tinédzser volt, amikor elhagyta Japánt, ahogy öregedett, egyre jobban sóvárgott elvesztegetett fiatal-sága után. Miután életet adott négy gyereknek, egészsége nem jött rendbe többé. Esténként Dzsun Szang apja csak ült szótlanul, és közben komoran sóhajtozva dohányzott. Nem mintha azt gondolták volna, hogy valaki kihallgatja őket – a különálló ház egyik előnye volt a bizonyos fokú intimitás –, hanem mert nem mertek hangot adni annak, amit tényleg éreztek. Nem tudtak kiállni, és azt mondani, hogy el szeretnék hagyni ezt a kommunista paradicsomot, hogy visszatérhessenek végre a kapitalista Japánba.

A kimondatlanság ott lebegett az egész ház fölött: a felismerés, hogy szörnyű hibát követtek el, amikor átjöttek Észak-Koreába, minden egyes eltelt nappal egyre mélyebbre hatolt. Visszatérni Japánba lehetetlenség volt, ezt jól tudták, úgyhogy megpróbálták a legtöbbet kihozni, amit ebből a rossz helyzetből csak ki lehetett.

Az egyetlen út a családi hírnév visszaszerzésére az volt, hogy együttműködnek a rendszerrel, és megpróbálnak feljebb jutni a társadalmi ranglétrán. Dzsun Szang volt a család minden reménye. Ha bejutna valamelyik egyetemre Phenjanban, talán engednék belépni a Munkapártba is, és akkor talán megbocsátást nyerne a család burzsoá japán múltja. Az állandó stressz idegessé és határozatlanná tette Dzsun Szangot. Gyakran álmodozott a lányról, akit a mozi előtt látott, és folyton azon vívódott magában, hogy közeledjen-e hozzá. Végül nem tett semmit.